

zdokonalování stavby hudebních nástrojů (zavedení strojíva či Böhmovy klapkového systému), zaznamenává postupné změny v obsazení vojenských dechových orchestrů, uvádí jména slavných kapelníků a skladatelů (Andreas Leonhardt, František Kmoch, Julius Fučík), zaměřuje se na rozdílné podmínky hudebního provozu ve městech a na venkově, zaznamenává vznik tanečních kapel. Studie se pohybuje v obecné rovině, přesto bychom uvítali více příkladů právě z Podřipska.

Analýzy písní sebraných Homolkou na Podřipsku se i tentokrát ujal Zdeněk Vejvoda. Podle jím stanovených závěrů se jedná o kratší útvary s vnitřním dělením po dvojtaktích, zřídka trojtaktích. Nápěvný typ autor označil jako obecně instrumentální, v němž převažuje tvrdá tónina. Nápěvy mají střední tónový rozsah

s jemnou melodickou klenbou tvořenou sekundovými až kvartovými vzdálenostmi, metrum je dvoudobé až třídobé.

Nová publikace splňuje všechny nároky kladené na současnou kritickou písňovou edici. Je vybavena rejstříky textových incipitů, interpretů, zápisových lokalit, tanců a nápěvných kódů, každý zápis je doplněn odkazy na tištěné prameny publikované v časovém rozmezí od 17. století do současnosti. Notové zápisy vhodně doprovází reprodukce výtvarných děl, dobová vyobrazení, fotografie osobností, lokalit, hudebních nástrojů apod. Zpřístupněním další části rukopisného materiálu kniha nejenže otevírá možnosti dalším badatelům, ale slouží jim zároveň jako návod hodný následování.

Marta Ulrychová (Plzeň)

Lubomír Tyllner – Jiří Traxler – Věra Thořová, Průvodce po pramenech lidových písní, hudby a tanců v Čechách. Etnologický ústav AV ČR, v. v. i., Praha 2015, 770 s.–

S odstupem několika desetiletí se našim etnomuzikologům bádajícím v oblasti české lidové písně dostává do rukou užitečná pomůcka v podobě soupisu pramenů uložených v českých institucích – archivech, muzeích, památnících a soukromých sbírkách. Objemná publikace je výsledkem mnoho let trvající spolupráce tří pracovníků pražského pracoviště Etnologického ústavu AV ČR Věry Thořové, Jiřího Traxlera a Lubomíra Tyllnera.

Poslední ze zde uvedených se jako iniciátor projektu ujal se svým kolegou napsání předmluvy, v níž vysvětlil význam pramenné základny v oblasti etnomuzikologie, načrtl vývoj, jímž se ubíraly snahy sběratelů o vytvoření bibliografických

soupisů písňových pramenů na území Čech a Moravy od počátku sběratelské činnosti až do současnosti (Pavel Josef Šafařík, Čeněk Zíbrt, Gustav Jungbauer, Vratislav Vycpálek, Bedřich Václavek, Robert Smetana, Ludvík Kunz, Vladimír Karbusický, Václav Pletka, Olga Hrabalová, Dušan Holý, Věra Svobodová, Věra Thořová aj.), vysvětlil vytčené cíle publikace, zároveň ale uvedl i stanovení jejích limitů: Soupis má podchytit jednak tištěné a rukopisné sbírky, a to vždy v podobě kompaktních pramenů celků, nikoliv jednotlivé písňové či instrumentální zápisy v ní obsažené, jednak otisky lidových písní v národopisných monografiích, celostátních a regionálních periodikách. Geografické ohraničení

představuje území Čech s vyloučením Moravy. Toto omezení však již samo o sobě v několika případech přináší problémy s překrýváním zejména v oblasti Českomoravské vysočiny. Jako problematické se také jeví a priori stanovené vyloučení německých písní, které však najdeme i v pramenech psaných česky. Toto minimum německých písní pak není zařazeno ani do celkového počtu zápisových jednotek uvedených v každém jednotlivém prameni, tudíž nemáme představu o jejich skutečném počtu, ani o osobnosti, intencích a zájmech sběratele. Například mnohé písně edic manželů Aleše a Miroslavy Balounových (*Lidové písně a tance nejzápadnější části Čech*, Praha 1993; *Lidové písně nejzápadnější části Čech I-II*, Karlovy Vary 1986, 1987), pocházejících ze sběrů německých sběratelů či z původní tvorby krušnohorských písničkářů, jsou zde uvedeny v českém překladu. Zůstává pak otázkou, zda vůbec bylo v průvodci ústrojně zápisy německých sběratelů vylučovat, uvážíme-li, že jsou německy psané prameny v současnosti na pražském pracovišti poměrně spolehlivě evidované, a jak jsem se sama přesvědčila, lze s nimi dobře pracovat. Podobně jako v jiných disciplínách i zde mnozí badatelé učinili zkušenost, že kulturní dědictví českého a německého etnika od sebe nelze striktně oddělovat. Zcela pochopitelná je naopak absence kramářských tisků, které evidují funkční katalogy vytvářené podle jiných hledisek (Bezděk – Ryšavá 1983; Scheybal 1989; Kopalová – Holubová 2008). Soupis však neopomíná kramářské písně tam, kde přešly do lidové tradice a staly se tak součástí pramene tradiční lidové produkce. To se týká i písní duchovních i světských zlidovělých či dalších zpěvních projevů stojících na pomezí lidovosti.

Autoři předmluvy se rovněž zmiňují o problémech, které provázely heuristiku. Z oslovených 98 zařízení se jich ozvalo 47, tedy méně než polovina. Soupisová

práce v místech uložení pramenů si jistě vyžádala nezměrné úsilí zejména ze strany V. Thořové, jež byla pověřena vypracováním rešerší přímo v terénu. Údaje byly na pražském pracovišti převáděny J. Traxlerem do počítačové databáze vytvořené L. Tyllnerem a Jaroslavem Járou. Největší množství zastoupených pramenů pochází ze sbírek Etnologického ústavu AV ČR, další pražské sběry byly zjištěny v Knihovně Národního muzea a Národopisném oddělení Národního muzea.

Pro snadnou orientaci v knižní publikaci je každý pramen označen pořadovým číslem, následuje jméno autora či pořizovatele, přičemž u rukopisných pramenů je autorem sběratel, u tištěných editor. Další položkou je název pramenného celku, tedy titul daný autorem, nikoliv vžitě pojmenování (např. České národní písně místo obvykle zažitého pojmu Rittersberkova sbírka). Zpravidla z příjmení autora nebo jeho zkratky a z velkých počátečních slov názvu je sestavena šifra pramene, následuje jeho druh (tisk či rukopis), formát, způsob zápisu textu i not (standardní, kurent) a obsah uvádějící zastoupené písně druhy. Následuje sběrová oblast, jež je zpravidla označována pomocí názvů tradičních historických a národopisných oblastí s upřesňujícími údaji lokalit. Další položkou je časové období vzniku, v případě tištěných pramenů datum a místo jejich vydání, rozsah, počet zápisových jednotek s označením přítomnosti či absence textů a nápěvů. Závěrečná poznámka poskytuje prostor pro údaje, které nebyly uvedeny v předchozích položkách.

Téměř osmisetstránková publikace je jak v úvodu, tak v průběhu doplněna barevnými a černobílými ukázkami portrétů sběratelů a editorů, titulních listů publikací či rukopisných zápisů a ukázkami ilustrací rukopisných pramenů. Tam, kde bylo možné v době prováděných rešerší vyhotovit xerokopii, mají čtenáři k dispozici alespoň v miniaturní

verzi vyobrazení titulních listů, ukázek rukopisů či fotografií editorů. Škoda jen, že v jejich uvedení nepanuje jistá systematická činnost, kterou nelze omluvit nedostupností materiálu, například jen namátkově upozorňují na absence fotografií Jaroslava a Josefa Krčkových. Titulní list v pořadí třetí publikace manželů Balounových je naopak uveden dvakrát (s. 96).

Soupis pramenů představuje další důležitou fázi v tvorbě bibliografických soupisů založených na stále se proměňující pramenné základně. V důsledku majetkových změn a přesunu kompetencí jednotlivých institucí či jejich redukce po roce 1989, jakož i neuctivého poměru potomků v případě soukromých sbírek jsme na jedné straně často svědky nenávratného

mizení pramenů, na straně druhé naopak jejich narůstání v podobě nových editorských počínů. Zpracovat tyto přírůstky bude úkolem týmové práce dalších badatelů, pro něž by mělo být doplnění uvedené publikace (snad i v praktičtější, digitální podobě) velkou výzvou. Tentokrát byl učiněn zásadní krok již zavedením šifer, které by měly mít pro badatele všeobecnou platnost. Publikaci tří pražských etnomuzikologů tak považuji za zásadní dílo, jež dobře poslouží jako příručka při vyhledávání materiálu nejen etnomuzikologům, adeptům této disciplíny, ale i vedoucím folklorních souborů a hudebním pedagogům.

Marta Ulrychová (Plzeň)